

Makale türü / Article type: Araştırma / Research

1483 Yılında Hatunsaray ve Sudiremi Nahiyelerinin Durumu

The Status of Hatunsaray and Sudiremi Sub-districts in 1483

Doç. Dr. Hamit Şafakcı

Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, hamitsafakci@artvin.edu.tr
(ORCID: 0000-0002-1290-3392)

Özet

Konya, Osmanlılar tarafından alındıktan sonra çeşitli tarihlerde tahrirler yapılmıştır. Çalışmada üzerinde durulan tahrir, 1483 yılına aittir, ancak defter eksiktir. Bu nedenle genel bir değerlendirme imkânı yoktur. Ama 1483 yılı verilerinden hareketle birçok bilgiye de ulaşmak mümkündür. Bu defter sayesinde Osmanlıların Konya'yı ele geçirdikten sonra yaptıkları tahrirde bazı gelirleri kimlere timar olarak verdiği, hububatın tahrir kıymeti ve Konya'dan alınan vergiler gibi konularda bilgi elde edilebilmektedir. Bunların yanında bahsedilen yılda bazı vakıfların gelirleri ile Ahmedek Kalesi'ndeki görevlilere verilen timarlar öğrenilebilmektedir. Defterde adı geçen köylerin durumu görülebilmektedir. Caba, bennak ve çift vergilerinin miktarı; koyun ve değirmen gibi vergilerin oranı öğrenilebilmektedir. Yine Konya'da bu defterde avarızhane sayılarının yazılması dikkat çekicidir. Her ne kadar defter eksik olsa da yeni bilgiler ihtiva ettiği için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tahrir defteri, Konya, 1483, Karamanoğlu.

Abstract

After Konya was conquered by the Ottomans, cadastral records were prepared on various dates. The cadastral record that is discussed in this study is from 1483, but the record is incomplete. Therefore, it is not possible to carry out an overall evaluation on it. Nevertheless, using the data from 1483, a lot of information can be reached. With the help of this book, the record that the Ottomans prepared after conquering Konya provides information on issues such as whom some of the revenues were given as timars, the value of grain in the record book, and taxes collected from Konya. In addition to these, the revenues of some of the foundations and the timars given to the officials at Ahmedek Fortress in the aforementioned year can be learned from this book. The state of the villages mentioned can be seen in the book. The amount of caba, bennak and farm taxes, and the proportion of taxes such as sheep and mill can be learned from the book. It is noteworthy that the numbers of avarızhane in Konya

were written in this book. Although the book is incomplete, it is important because it contains new information.

Keywords: Cadastral record books, Konya, 1483, Karamanid.

GİRİŞ

Arşivlerde bulunan belgeler, yerel tarih çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Nitekim bu çalışmada ortaya konulan bilgiler de arşivden alınan bir defterin diğer kaynaklarla karşılaştırılmasıyla oluşturulmuştur. Zira defterdeki bilgilerin teyit edilmesi için bu gereklidir. Konya'nın fethi ile Ahmedek hakkında kısa bir bilgi vermek aşağıda değerlendirilecek defterin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu gerekçeyle konuyla ilgili şu bilgiler verilebilir: Karamanoğlu İbrahim Bey ölünce oğulları arasında taht kavgaları başladı. Bu rekabete Pir Ahmed'in isteği üzerine Osmanlılar da dâhil oldu. Çünkü Pir Ahmed, kardeşi İshak'a karşı II. Mehmed'e başvurdu ve onun desteğiyle Karaman tahtına oturdu. Fakat Pir Ahmed'in anlaşmaya sadık kalmaması üzerine Sultan Mehmed, harekete geçti.⁵ Kendisi Konya üzerine giderken Mahmud Paşa'yı Pir Ahmed üzerine gönderdi. Konya'daki Gevale Kalesi'ni aldı. Bahsedilen hisara gerek kalmadığını düşünerek surunu yıktı. Ereğli ve Larende alındı⁶ (İbn Kemal, 1991, s. 274). Konya'nın Ahmedek'ini onarmayı padişah uygun gördü. Burasını daha önce İbrahim Bey yıktırmıştı. Onarıldıktan sonra bekçiler konuldu. Gevale Kalesi de elden geçirildi. Ancak buranın Ahmedek'inin onarılması daha pahalı olduğundan yıktırıldı. Böylece Karaman vilayeti Osmanlı topraklarına katıldı. Yönetimine Şehzade Mustafa

⁵ Pir Ahmed, Memluk seferi hazırlıkları yapan Fatih'in davetine icabet etmeyince sefer düzenlendi (Tekindağ, 1963, s. 55). İdris-i Bitlisi (2013, s. 187) farklı bir bilgi vererek olayı şöyle anlatmıştır: Bu yardımlara karşılık bazı Karaman beldelerini sultana verdi. Bu cümleden, İshak Bey'in elinde olan ve sultanın askerleri tarafından ele geçirilen *Gevale Kalesi* zikredilebilir. Pir Ahmed bir gece sultanın kullarından olan Ahmedek Kalesi ahalisine baskın yaptı. Kale muhafızları kaleyi savundular ve saldırganlar bir şey elde edemedi. Pir Ahmed, çok kan dökülen bu kuşatma sonrasında Larende'ye döndü. Yani fetih tarihini daha öne çekmiştir. Ancak belirtildiği üzere fetih, 1467'den önce olmamalıdır.

⁶ Karaman'dan İstanbul'a sürülecek kişiler belirlendi. Saruhan valisi olan Sultan Mustafa'ya Karaman vilayeti verildi (İbn Kemal, 1991, s. 276-277). Konya'nın fethinden sonra Karahisar'a indiler. Padişahın buyruğu üzerine Mahmud Paşa'nın çadırını başına yıktılar. Rum Mehmed Paşa'nın vezirliğinin ilk şeytanlığı, Mahmud Paşa gibi müdebbir veziri kapısından reddetti. Seferin başında Küpelioğlu kazaskerdi, onu azlettirip Mevlana Vildan'ı kazasker eyledi (872/2 Ağustos 1467-21 Temmuz 1468) (Aşıkpaşazade, 1970, s. 193). Aşıkpaşazade'ye göre şehrin alınmasını 1467 olarak düşünmek mümkündür.

getirildi (Hoca Sadettin Efendi, 1979, s. 96). Yeni alınan kalelerin tamirine önem veren II. Mehmed, dört sancakbeyinin nezaretinde çalışan çok sayıda mimar ve amele topladı. Büyük masraf ve gayretle ikmal edilen Ahmedek'i ateşli silahlarla takviye edip muhtelif timarlara sahip dizdar⁷ ve kethüda emrindeki hisar erlerinin muhafazasına bıraktı (Tekindağ, 1963, s. 56-57). Konya Kalesi'nin yani Ahmedek'in tamiri ebced hesabına göre 872'dir. Dolayısıyla Konya, 872/1467 yılında⁸ alınmıştır (Konyalı, 1997, s. 111).

Bir kalenin korunması, çoğunlukla timarlılardan meydana gelen sabit bir birlik tarafından sağlanırdı. Bu birliğin komutanı bir dizdar ve bunun da muavini bir kethüda olurdu (Beldiceanu, 1985, s. 85). Bunlar maaş da alabilirlerdi.⁹ Kale düşman eline geçtiği takdirde son savunmayı yapabilmek için yüksek ve kapalı bir kısma sığınılırdı. Bu kısma önceleri *ahmedek* (*ehmedek*) sonraları *iç kale* denilmiştir (Eyice, 2001, s. 235). Ahmedek,

⁷ 29 Kasım-8 Aralık 1485 tarihinde; Konya Kalesi Ahmedek'i dizdarı Ali Bey'in timarları Belviran'a bağlı Avşarviran ve Sarınc ile Sudiremi'ne bağlı Başara köylerinden 8.148 akçeydi. Dizdar timarı olan bu yerler dizdar timarından çıkarılarak Emre adlı sipahiye verilmişti. Bahsedilen tarihte geri dizdara verilmiştir (BOA, *MAD.d* 567, s. 16). 1530 yılında, Konya Kalesi'nin bir dizdarı, bir kethüdası ve 94 mustahfızı vardı. Gelirleri 50.831 akçeydi. Bunların timarlarında 29 köy, 12 mezra, 610 nefer, 410 hane vardı. Timarları arasındaki köyler şunlardı: Çukurçimen 28 nefer 12 hane hasıl 1.618; Orduözü *öşr-i reaya ve nisf öşr-i müselleman vakf-ı medrese-i Karatay rüsum-ı örfiyye ve nisf öşr müselleman timar* nefer 25, hane 19 hasıl 1.697; İpsikaya nefer 24 hane 12 hasıl 1.922; Çomaklar nefer 13 hane 7 hasıl 883; Büksüzler nefer 32 hane 7 hasıl 1.834; Kiçimuhsine nefer 24 hane 13 hasıl 1.265 vakfi Türbe-i Celaleddin örfiyye timar; Sulutas nefer 23 hane 12 hasıl 1.590 (*Karaman ve Rûm Defteri*, 1996, s. 22). Bu köyler dışındaki köyler ve mezarlar için bkz. *Karaman ve Rûm Defteri*, 1996, s. 22-23. Osmanlı döneminde zindan ve garnizon olarak kullanılan Ahmedek'in müstahkem bir yapı olduğuna dair 1-10 Temmuz 1564 tarihinde, Ahmedek'in *Burgus* denilen burçları ile *Zindan* ve *Davul* kuleleri bulunuyordu. Yine kalenin yerden oldukça yüksek olan zindan bölümünün bir demir kapısı, bu kapının iki tarafında, *Eminlikoğlu Kulesi* ve *İmam Kulesi* mevcuttu (Küçükdağ, t.y., s. 61).

⁸ Osmanlılar tarafından Konya'nın alınması hakkında 1466, 1467 ve 1468 tarihleri verilir. Bu tarihlere dair bütün ayrıntılar değerlendirilerek bir karar verilmelidir. Çalışmada tartışmaya başka bir boyuta taşıyacağından şu bilgiler yeterli görülmüştür. Konya'nın alınmasıyla ilgili Tansel (1999, s. 288) 1466; İbn Kemal (1991, s. 281), Aşıkpaşazade (1970, s. 193), Konyalı (1997, s. 111) 1467; Tekindağ (1963, s. 55) 1468 yılını vermiştir. Bu tartışmalar hakkında bkz. Konyalı, 1997, s. 110.

⁹ Bölgeden bölgeye değişen kethüdanın statüsü hakkında Teselya'daki bir kalenin kethüdası örnek verilebilir. 4.697 akçe değerinde bir timar tasarruf eden kethüda, dizdara yardımcı olmakla birlikte atlı hizmete hazır olmak, bir *cebelü*, bir *gulam* ve bir *tebketür* tipi çadır sağlamak yükümlülüğüne de tabiydi (Beldiceanu, 1985, s. 86). 16 Ekim 1660 tarihinde Konya Kalesi kethüdası olan Mehmed Bey, Yenikapu adlı kapının kapıcısı olan Ali'nin hizmeti terk etmesinden dolayı hizmetin yapılmadığını kayıt altına almıştır (*Konya Kadı Sicili*, 2014, s. 283). Kethüdanın kapıcıların kontrolünü de yaptığı anlaşılmaktadır.

Konya’da Alaeddin Tepesi’ni çeviren iç kaleden ayrı I. Alaeddin Keykubat (1220-1237) tarafından 1221’de inşa edilen dış surun iç kısmında yer alan hisara verilen isimdir. Ahmedek, Alaeddin Tepesi’nin batı tarafında, şimdi Zindankale olarak adlandırılan mevkideydi. Sonradan hapisane olarak kullanıldığı için buraya *Zindan Kale* denilmiştir¹⁰ (Küçükdağ, t.y., s. 61). Ahmedek’in içinde cephane depolanacak odalar yer almaktadır.¹¹ Çevresinde hendek bulunduğundan kaleye ahşap bir köprü ile geçilmekteydi. Bu bilgilere göre; Ahmedek’in zemini silah ve güherçile deposu, birinci katı görevlilerin kaldığı ve kıymetli eşyaların saklandığı odalar, ikinci kat ise hapisane, üstü kulelerin bulunduğu teras olmak üzere en az iki katlı olduğu sonucuna varılabilir (Küçükdağ, t.y., s. 61-62).

1. TAHRİR DEFTERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) Ali Emiri Tasnifi içerisinde Sultan Mehmed II belgeleri arasına kaydedilen defterin numarası 1/60’tır. Arşivdeki *fihristte* 9 Zilhicce 860/28 Kasım 1456 tarihli olarak kaydedilen defter, Konya’ya tabi bazı köylerin vakfa ait öşürleri, *Ahmed’in Kalesi* efradının timarlarına ait vergileri ve bu köylerde bulunanların isimlerini havi timar defteri parçası olarak tanımlanmıştır. Deftere dair şu ana kadar bilinen bilgiler bu şekildedir. Ama kalenin adı, Ahmedek’tir. Ayrıca köylerin deftere sırayla yazıldığı, buralardaki gelirlerin hangi vakfa ait olduğu, Ahmedek Kalesi efradına nerelerin timar olarak verildiği de defterden anlaşılmaktadır. Ancak bu, bir timar defteri parçası değildir, mufassal bir tahrir defteri parçasıdır. Zira timar ya da vakfa ait olmayan köyler de

¹⁰ Ahmedek, Sultan İzzeddin Keykavus döneminde 1213 yılında yapılmıştır. Alaeddin Tepesi’ni çeviren surun içi tamamen iskân sahası olunca, savunmasız kalan şehrin güvenliğini sağlayacak bir kaleye ihtiyaç hissedilmiştir. Bu nedenle şehrin dış kısmına, daha sonra iç kale adını alacak olan Alaeddin Tepesi’ni kontrol edebilecek yükseklikteki Ahmedek, dış sur henüz mevcut değilken inşa edilmiştir (Küçükdağ, t.y., s. 61).

¹¹ Kale mahzenindeki silahlar için bkz. *Konya Kadı Sicili*, 2014, s. 571; Önder, 1971, s. 65. 1766’da ayakta olan Ahmedek, 1842’de harabe halindeydi. 1891 yılında güney kulesi dışında bir şeyi kalmayan Ahmedek, 20. yüzyıl başlarında mevcut değildi. Tanzimat döneminde şehirlere modern bir görüntü verme anlayışı çerçevesinde Konya’yı çeviren iç kale ve dış surlarla birlikte Ahmedek de ortadan kaldırılmıştır (Küçükdağ, t.y., s. 62).

yazılmıştır. Nitekim İpsikaya, Sürnük¹², Eksile, Çomaklar, Büksüz¹³, Dilgömü, Sulutas, Çeltik köyleri timar olarak yazılmıştır. Gömse, Orduözü¹⁴, Bulamas¹⁵, Enbelüs, Salahaddin, Bilecük, Kiçimusine, Bağlukutlu ve Giryat hem timar sahibi hem de vakıf tasarrufundadır. Kavak, Avalama, Çat, Çağlak, Bayad, Ağın, Evliya Şeyh, Şibli ve Kalburcu gibi köy ve mezralar ise vakıf tasarrufundadır. Ganki¹⁶ ile Dolassa köyleri ise mülktür. Yine şehzade hassı içerisinde Gömse, Sürnük, Orduözü, Eksile, Büksüz, Kavak ve Dolassa gibi köylerden hisse yazılmıştır. Şehzade hassına yazılan hisseler müsellemler ve piyadeler ile koruculardan alınan vergilerdir.¹⁷ Çukurçimen ise hassa yazılmıştır.

Defterin tarihinin 1456 yılı olmadığı açıktır. Zira Konya'nın fethine dair verilen izahlar, bu tarihin yanlışlığını ortaya koymaktadır. İkincisi yılın sehven yazıldığı düşünülebilir. O halde ise 29 Zilhicce 880/24 Nisan 1476 tarihine ulaşılır. Gerçekten de bu yıl bir tahrir yapıldığı mevcut bir vakıf tahririnden anlaşılmaktadır (Uzluk, 1958). Tasnifi yapanların belgeye eklediği notta defterin tarihine dair 880 hicri yılı yazmaktadır. Bu bakımdan özete sehven yazıldığı anlaşılmaktadır. Ancak defterin içerisindeki bilgilere göre defterin tarihi nedir? Sorusu akla gelmektedir. Defter baştan ve sondan eksiktir. Eldeki defter, sekiz varaktır. Tasnif esnasında ise tutulan notları içeren dört sayfa eklenmiştir. Bu verilere göre defter, 1476 ya da 1483 yıllarından hangisine ait mufassal defterdir? Defterde geçen Sultan Cem ve

¹² Köyün adı sonraki tahrirlerde Sürnük, Sürtek gibi yazılmasına rağmen incelenen defterde Sürtevek olarak da okumak mümkündür.

¹³ Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlüğünde *bük*, akarsu kıyılarındaki verimli tarlalar, bükü olarak verilmiştir. Gerçekten inceleme alanı olan yerlerden Kavak'ta *bük* kelimesi verimli tarlalar için kullanılan bir tabirdir. Bu anlamda köyün adını Büksüz olarak okumak Türk Dili açısından daha anlamlı olmaktadır. Diğer çalışmalarda Bunsuz ve Bünsüz şeklinde okunmuştur (Konyalı, 1997, s. 162; Aköz, 2012, s. 274).

¹⁴ Defterde Ordüzü olarak geçmektedir.

¹⁵ Defterde *Pulamas* şeklinde yazılmış ama sonraki defterlerde geçtiği haliyle Bulamas kabul edilmiştir.

¹⁶ Kange, Kanki, Ganeki, Kaneki, Gange, Kanke de okunabilir.

¹⁷ Geri hizmete alınan müsellemler, reaya gibi topraklarında çalışacak, geri hizmette sorumlu tutuldukları işleri yapacaklardı. İnşaat işlerinde çalışanlar yol, köprü, kale ve su yolu yapıyor, gerekirse onarıyordu. Madenlerde çalışan, hayvancılıkla uğraşan ya da cins hayvan yetiştiren müsellemler vardı. Has ahıra bağlı müsellemler; *taycı*, *buğurcu*, *koyuncu* oluyordular (Doğru, 1990, s. 11-13). Defterde bahsedilen müsellemler ve piyadelerden alınan vergilere bakıldığında askeri vazifeleri olmadığı ve reaya statüsünde oldukları anlaşılmaktadır.

Sultan Abdullah¹⁸ ibaresi defterin 1483 yılına ait olduğunu ortaya koymaktadır. Yine 1483 tarihli timar defterindeki kayıtlar ile 1483 yılı vakıf tahririndeki bilgiler, defterin tarihini teyit etmektedir. O halde defterin Sultan Mehmed dönemine tarihlenmesi de doğru değildir. II. Bayezid dönemine tarihlenmesi gerekmektedir. Defterin daha sonraki yılları kapsayan bir defter olabileceğine dair ihtimaller, 1500 yılına tarihlenen defterdeki bilgilerle bertaraf edilmektedir. Aşağıda bahsedilen yıllara ait tahrirlerin karşılaştırmasıyla elde edilen değişimler defterin II. Bayezid döneminde 1483 yılında tutulan mufassal bir defter olduğunu teyit etmektedir. Nitekim 1483 yılındaki nefer sayıları, 1500 yılı verileri ile karşılaştırılabilir¹⁹ (Tablo 1). Bu yıllar arasında Hatunsaray nahiyesi köylerinden İpsıkaya ve Ganki köylerinde nefer sayısı değişmemiştir. Çomaklar köyünde ise 1483 yılında 10 nefer varken bu sayı sekize düşmüştür. Diğer köylerde ise az çok bir artış gözlemlenmektedir. Özellikle Çat köyünün 14 neferden 40 nefere çıkması dikkati çekmektedir. Yine Çağlak, Bayad, Ağın, Kavak ve Avalama’da önemli bir artış vardır. Sudiremi nahiyesinde ise bütün köylerin nefer sayısı artmıştır. En fazla artışın olduğu Bulamas köyü 26 neferden 46’ya çıkmıştır. 1500 kayıtlarında bu nahiye içerisinde Çukurçimen ve Dolassa köyleri yoktur.²⁰

¹⁸ Şehzade Abdullah, 1481 yılından Kasım 1483 yılına kadar Konya’da amcası Cem yerine görev yapmıştır (Öztuna, 1996, s. 144).

¹⁹ 1500 yılında, İpsıkaya 17 nefer bir imam, Gömse 27 reaya 11 müsellemler, Sümrük dört reaya ile dört müsellemler ve piyade, Orduözü 15 reaya 26 müsellemler, Eksile 28 reaya 35 müsellemler, Çomaklar sekiz, Büksüz 25 nefer bir derviş, Kavak 27 nefer bir imam, Avalama 13 reaya ve 12 müsellemler, *Kengi* dört nefer, Çat 40 nefer bir imam, Çağlak 27, Bayad 25, Ağını 9 ile bir şeyh ve 10 derviş, Karadoğan dört nefer bir şeyh (Aköz, 2012, s. 277-279) olarak tespit edilmiştir. 1500 yılında Bağlukutlu köyünde 20 nefer 14 hane ve bir imam var. *Bilacık* köyünde 26 nefer 18 hane bir imam, Bulamas’ta 46 nefer 30 hane, Çeltek’te 35 nefer 24 hane bir imam, Devletşah köyünde 9 nefer 6 hane, Dilgözü’de 52 nefer 27 hane bir imam, Enbelüs 13 nefer 10 hane (1539 ve 1584’te kimse yok), Giryat’ta 25 nefer 17 hane bir imam, Kiçimuhsine’de 25 nefer 16 hane bir imam, Salahaddin’de 37 nefer 25 hane bir imam, Sulutas’ta 21 nefer 16 hane bir imam vardı (Aköz, 2014, s. 302, 305).

²⁰ 1500 yılında Hatunsaray nahiyesi içerisindeki Tolasna köyünün 3,5 sehmi Kâtip Ömer Bey’in ve 2,5 sehmi Kutlufıraş oğlunun mülküydü. Yılda sekiz akçe mukataa verirlerdi. İbrahim Bey mukarrer kılmıştı. Köyde sekiz nefer yazılırken aynı nahiyeye bağlı Çukurçimen köyünde 1500’de 27 nefer ile bir imam ve bir derviş kaydedilmiştir (Aköz, 2012, s. 261, 264, 274).

II. Mehmed'in ölümü üzerine yerine geçen oğlu II. Bayezid ülke genelinde sayım yaptırmıştır. Karaman eyaleti de bu dönemde Hamza Bey oğlu Murad Çelebi emniğinde ve Mehmed'in kâtipliğinde yazılmıştır. Yazım işlemine ne zaman başlandığı bilinmese de 1483'te bitirildiği anlaşılmaktadır (Yörük, 2006, s. 182; Erdoğan, 2003a, s. 121). Bu defter serileri içerisindeki vakıf ve timar defterleri bilinmekle birlikte bahsedilen mufassal deftere dair bir bilgi yoktu. Ancak bu çalışmayla bu eksiklik de giderilmiştir. Dolayısıyla incelenen defter 1483 yılı defter serisi içerisinde değerlendirilmelidir.

Defterin başında ismi belli olmayan 18 neferli ve dokuz haneli köy hakkında bilgiler bulunmaktadır. Toplam hasılı 1.062 akçe olan köyün diğer gelirleri de belli olmakla birlikte değerlendirmeye alınmamıştır. Defterde yanlış yazılan bilgiler de vardır. İpsikaya köyü yekünü 1.095 akçe görünmekle birlikte toplam 1.101 akçe olmalıdır. Zira bir cabaya vergi yazılmamışken bennak ise yanlış eklenmiştir. Kavak köyünde 16 nefer olması gerekirken 15 nefer kaydedilmiştir. Çukurçimen köyünde ise caba dahil edilmemiştir. Yine Dolassa köyünün hasılı 264 akçe yerine 258 akçe çıkmıştır. Bu bilgiye göre bir cabanın dahil edilmediği anlaşılmaktadır. Bilecük ve Kiçimusine köylerinin hasılları da tutmamaktadır. Ancak mahlul yazılan çiftliklere çift eklenince hesap doğru olmaktadır.

2. DEFTERDEKİ BİLGİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ellerinde babadan kalma tapu senetleri -berat, hüccet, nişan- olup, Karamanoğulları devrinde timarlara sahip oldukları, tahrirlerle anlaşılan aileler sonra da II. Mehmed, Şehzade Mustafa, Cem ve Şehzade Abdullah'a tecdid ettirmek veya yeni berat ve nişanlar almak suretiyle imtiyazlarını muhafaza etmişlerdir. Bilhassa köhne defterlerde yazılı olmasına rağmen II. Mehmed devrinde *mensuh* kayıt olunan, defter harici tutulan evkafın vakfiyesi II. Bayezid devrinde İbrahim Bey'den mukarrernamesi olanlarla yeni deftere nakledilmiştir (Tekindağ, 1963, s. 75). Hatunsaray nahiyesi köylerinde muafiyet için İbrahim Bey'e atf yapılırken Sudiremi'nde neredeyse yoktur.²¹

²¹ İncelenen defterde tamamı mâlikâne olan Dolassa köyü yazılırken İbrahim Bey'e atf yapılmıştır. Yine Enbelüs köyü kaydedilirken İbrahim Bey'in mukarreri olduğu belirtilmiştir (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 6a-6b).

Bu, vakıfların iskân için kullanılmasıyla ilgili olmalıdır. Hatunsaray'da birçok köyde zaviye varken Sudiremi'nde sadece bir zaviye (Başara köyünde Şeyh İsrail Zaviyesi) vardı. Bu duruma bölgenin dağlık oluşu ve Konya gibi büyük bir şehre yakınlığı etkili olmuş olabilir. Daha doğrusu bölgenin Selçuklu hükümdarları tarafından iskân edilmesiyle ilgili olmalıdır (Aköz, 2014, s. 302-303). Günümüzde bahsedilen nahiyeler, Konya iline bağlı Hatunsaray ve Sille adıyla bilinmektedir.

2.1. Köylerin Durumu

Köylerin gelirleri deftere köyün adından sonra tasarruf şeklini gösteren timar, zeamet, şehzade hassı, vakıf ya da mülk olarak yazılmıştır. Nitekim İpsikaya köyü, Konya Ahmedek merdanı (kale muhafızı/eri) kethüdası Ahmed'in timarıydı²² (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 1b). Hatunsaray nahiyesinin diğer köyleri ile mezralarının durumu ise şöyleydi: Geliri 1.028 akçe yazılan Gömse köyü; Hızır ve Sofu Kemal adlı kişilerin timarıdır²³ (BOA, MAD.d 567, s. 1). İncelenen defterde ise Gömse köyünün öşrü, Karatay Medresesi vakfidir. Örfiyyesi ise Hızır ve Sofu Kemal adlı Ahmedek Kalesi muhafızlarının timarıdır. Toplam gelir 1.028 akçedir. Reaya öşrü ile müsellemlerin öşrünün yarısı vakfa aittir. Müsellemlerin öşür vergisinin yarısı ile diğer rüsumlar ise şehzade hassıdır²⁴ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 1b; Tablo 2). Orduözü vakıf hissesi; bostan, kendir ve galle öşürlerinden olmak üzere 510 akçeydi (Tablo 2).

²² Ahmedek kethüdası Ahmed'e Hatunsaray'a bağlı Büksüzler (1.077 akçe) ve İpsikaya (1.094 akçe) ile Belviran'a bağlı Obrucak (1.800 akçe) köylerinden toplam 4.171 akçelik timar yazılıdır. Ancak 25 Mayıs-3 Haziran 1486 tarihinde, Hacı Şirmerd adlı kişi Konya Ahmedek'i kethüdası Ahmed tasarrufundaki dört bin akçelik timarın 1.800 akçesi Ahmed'e verilip gerisi Hacı Şirmerd'e verile diye emir olduğundan hareketle Obrucak, kethüdaya verilmiştir. İpsikaya ile Büksüzler ise Hacı Şirmerd'e tayin olunmuştur (BOA, MAD.d 567, s. 16).

²³ Toplam 3.246 akçe timara sahip bu kişilerin diğer gelirleri Göçü'ye bağlı Rumdiğin köyü (2.038 akçe) ve Belviran'a bağlı Simi köyüdür (180 akçe) (BOA, MAD.d 567, s. 1).

²⁴ Şehzadenin yekün mahsulatı 507.072 akçeydi (BOA, MAD.d 567, s. 20). 1476 yılında Karatay Medresesi vakıfları arasında Gömse ve Orduözü köyleri vardı (Uzluç, 1958, s. 16). 1483 yılında Gömse köyünden *hasıl-ı öşr-i reaya* ve *nim öşr-i piyade* olarak 1.300, Güravalama köyünden *hasıl-ı öşr-i reaya* ve *nim öşr-i piyade* olarak 610 ve Orduözü köyünden *hasıl-ı öşr-i reaya* ve *nim öşr-i piyade* 510 akçe Karatay Medresesi vakıflarındandı (Erdoğan, 2003a, s. 152).

Sürnük köyü timardı. Geliri 183 akçeydi. Köyün müsellemler ve piyadelerinin geliri ise şehzade hassıydı. Toplam geliri 416 akçeydi (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 1b). Deftere Ordüzü olarak yazılan ama sonraki kayıtlarda Orduözü geçen köyün öşrü, Karatay Medresesi vakfidır. Örfiyesi ise timardı. Şirmerd Bey timarı olan köy, 330 akçe gelire sahipti. Köydeki piyade ve müsellemler üzerine yazılan öşrün yarısı vakfa aitken kalan yarısı ile diğer vergiler ise şehzade hassıydı (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 2a).

Eksile köyünün hâsılı 2.320 akçeydi. Ahmedek Kalesi erlerinden zindancı Hamza ile bölükbaşı Hamza'nın timarıydı. Köydeki iki zemin Şahne köyündeki Lal Paşa Camii ile Lal Paşa Zaviyesi adına kayıtlıdır. Köydeki müsellemlerin hâsılı olan 2.668 akçe ise şehzade hassıdır²⁵ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 2b-3a).

Çomaklar köyü, azeb ağasının kardeşi olan Sinan'ın timarıdır. Hasılı 697 akçedir (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 3a). Büksüz köyü, Ahmedek Kalesi erlerinin kethüdası Ahmed'in timarıdır. Hasılı 1.087 akçedir. Köydeki piyadelerin 236 akçe geliri ise şehzade hassıdır (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 3a-3b).

Kavak köyü, Mevlana Türbesi vakfı olup serbest olarak tasarruf edilmiştir. Hasılı 1.736 akçeydi²⁶ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 3b). Avalama köyünde bir çiftlik yer, Karadoğan Zaviyesi vakfidır. Fatih Sultan Mehmed'in hükmüyle Bayram Hacı tarafından tasarruf edilmektedir. Üç neferin yazılı

²⁵ Kara Hamza ile zindancı Hamza'nın timarı, Hatunsaray'a bağlı Eksile köyü hissesinden 2.216 akçe ve Sudiremi'ne bağlı Enbelüs köyü örfiye hasılından 452 akçe olmak üzere 2.668 akçeydi. Enbelüs köyündeki mülk hissenin timarına karşılık olduğu da belirtilmiştir (BOA, MAD.d 567, s. 23). Yine Eksile köyünden 100 akçelik hisse, Hamza ve Sofu Mahmud'un 2.922 akçelik timarı arasındadır (BOA, MAD.d 567, s. 24). 1476 yılında Eksile köyü, Lal Paşa Cami vakfiydi (Uzluk, 1958, s. 18). 1483 yılında Şahne köyündeki Lal Paşa Cami ve Zaviyesi vakıfları arasında Eksile köyündeki bir zeminde bulunan bir çiftlikten 100 akçe yazılmıştı (Erdoğan 2003a: 151).

²⁶ 1476 yılında Hatunsaray'a bağlı Kavak ile Sudiremi'ne bağlı Kiçimusine, Mevlana vakıfları arasındaydı (Uzluk, 1958, s. 9). 1483 yılı vakıf tahririnde, Mevlana Türbesi'ne Hatunsaray nahiyesine bağlı Kavak köyünün hasılı 1.310 (serbest), Sudiremi nahiyesine bağlı Kiçimusine 360 (hasıl-ı öşr) ve Giryat 505 akçe (hasıl an 1,5 öşr) yazılmıştır (Erdoğan, 2003a, s. 135). Yine Giryat köyü, Sadreddin Konevi vakfiydi. *Hasıl 0,5 öşr* olmak üzere 505 akçeydi (Erdoğan, 2003a, s. 138).

olduğu köyden galleden 120 akçe hasıl yazılmıştır²⁷ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 3b).

Ganki köyü, örfiyyesi 335 akçe iken mülk hissesi 120 akçedir.²⁸ Mülk hisse sadece hububattan oşür almıştır. Çat köyü, Mümin Halife evladı vakfi ve serbest olarak tasarruf edilmiştir. 1483 yılında Mümin Halife Vakfı'na Çat köyünden 674 akçe gelir kaydedilmiştir (Erdoğan, 2003b, s. 104). Çağlak ya da diğer adıyla İsrailler köyü, Pancarbeli'ndeki Katib Ali Ağa Karbansarayı, Zaviye ve Mescidi vakfidir. Bayad köyü, aynı vakfın gelirleri arasındadır²⁹ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 4a). Ağin köyü, Şeyh Gaybi evladı diye bilinen Hızır Ağa Zaviyesi vakfidir. Sultan Mehmed'in hükmüyle zaviyenin şeyhi Alaeddin v. Ali Paşa'dır. Altı nefer yazılanların yerleri iki çiftlikten daha az olup 300 akçe hasılı vardı³⁰ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 4b).

Evliya Şeyh Mezrası, Evliya Şeyh bin Sülü Şeyh Zaviyesi vakfidir. Evliya Şeyh evladı tasarrufundadır. Köhne defterde kayıtlı olup İbrahim Bey'den mukarrernamesi vardı³¹ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 4b). Şibli mezrası, Gilisre köyü yakınlarındaki Şeyh Şibli Zaviyesi vakfidir.³²

²⁷ 1483 yılında zaviyenin bir çiftlikten 120 akçe geliri vardı (Erdoğan, 2003b, s. 105).

²⁸ ... mezkûr köy Ahmed bin Şeyh Tursunun mülkü meşru'uymuş İbrahim Begden mektûb var deyü mestûr ve Sultân Mehmedden mukarrernâmesi var mezkûr adına sonra İbrahim Paşa bin Mevlâna Muhyiddin şer'î mektûbuyla Ahmed mezbûrdan satun almış şîrânâmesi var 'örfiyyesine dahı ba'zı mezari'le eşküncü virürler el-ân gene mukarrernâme sadaka olundu (BOA, AE.SMMD.II 1/60: v. 4a).

²⁹ 1476 yılında Pincarilerdeki bu vakfın serbest olarak tasarruf edilen Çağlak köyü gelirleri arasındaydı. Tevliyet ve imamlık iki cüz Mevlana Yunus tasarrufunda, meşihat Şeyh Cafer adına kayıtlıydı ve tevliyet ciheti 1/5 idi (Uzluk, 1958, s. 19). 1483 yılında ise tevliyet ve imamet ile iki cüz Mevlana Yunus tasarrufunda, meşihat Şeyh Cemal tasarrufundadır. Bayad köyünden 1.755 akçe yazılmıştır Çağlak diğer adıyla İsrailler köyü ile Bazergan mezrası hasılı 1.128 akçedir (Erdoğan, 2003b, s. 107-108).

³⁰ 1476 yılında Hızır Ağa Zaviyesi, Ağin köyünde Derviş İbrahim adına mukarrerdi. Vakfiyesi görülmüş ve vâkıfı Turgutoğlu Ömer Bey'di (Uzluk, 1958, s. 23). Ağin köyündeki Hızır Ağa Zaviyesi'nin iki çiftlikten 120 akçe geliri vardı (Erdoğan, 2003b, s. 105).

³¹ 1476 yılında, Evliyalar köyündeki Evliyalar Zaviyesi, İbrahim Bey mektubuyla Hacı Hasan adına mukarrerdi. Çiftlik, Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından vakfedildi. Vakfiye tarihi 810/1407-1408 idi (Uzluk, 1958, s. 23). Dolayısıyla zaviye, 15. yüzyılın başında kurulmuştu. 1483 yılında 344 akçe geliri vardı (Erdoğan, 2003b, s. 106).

³² İbrahim Begden mukarrernâmeleri var oşr ve nüzül ve kapçur ve 'avarız virmeyeler ayendeye ve revendeye hizmet ideler deyü sabıkan evkâf müfettişi Mevlana Taceddin Hacı mektûb virüb vakf defterine mukarrer sebt itdik dimiş ve İbrahim Beg atası Mehmed Begden dahı Şeyh Şibli adına muafnâme var (BOA, AE.SMMD.II 1/60: v. 5a). 1476 yılında Şeyh Ali

Konya kazası Sudiremi nahiyesinden şehzade hassı olan Çukurçimen'in hasılı 1.736 akçedir. Dilgömü köyü ise Şirmerd adlı padişah gulamının timarıdır. Hasılı 2.815 akçedir. Dolassa köyü³³ mülk ve timar olarak tasarruf edilmiştir. Köydeki korucuların 308 akçe hasılı ise şehzade hassıdır. Bulamas köyü öşrünün yarısı Şadi Bey Mescidi vakfı iken diğer öşür ile rüsum-ı örfiyesi Hüsam Çavuş'un timarıdır. Toplam hasılı 1.797 akçedir. Enbelüs köyü örfiyesi bölükbaşı Hamza ile zindancı Hamza'nın timarı iken öşrü Mevlana Mümin Halife mülküdür. Buna dair hüccet, İbrahim Bey'in mukarreri ile Çelebi Bey'in hükmü vardır. Köyün hasılı 782 akçedir (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 6b).

Salahaddin köyü öşrünün yarısı Şadi Bey Mescidi vakfı iken diğer yarısı, rüsum ile Sofu Hayreddin'in timarıdır. Köyün hasılı 1.678 akçedir. Vakıf hissesi 640 akçedir.³⁴ Kalburcu diğer adıyla Eli Kesük mezrasını bu köy halkı ekerti. Köhne defterde Derviş İsrail'in tasarruf ettiği ve Eli Kesük Karbansaray'na hizmet etmek üzere aldığı yazılıydı. Sultan Cem ve Sultan Abdullah, mezranın tasarrufu için nişanlar vermişlerdi (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 7a).

Bilecük köyünün 1/3 öşrü Konya'daki Muayyene Medresesi³⁵ vakfidir. 2/3 öşür ile rüsum-ı örfiyesi ise Yahşi Menteşelü ve İlyas gerdenger

Zaviyesi adıyla Hatunsaray'a bağlı Gilisre köyünde meşihati Ahi Yusuf adına İbrahim Bey'den mektubu olan bir vakıf vardı (Uzlu, 1958, s. 23). 1483 yılında, zaviye hakkında İbrahim Bey mektubu ile vakfiyesinden bahsedilmiştir. Vâkıf Süleyman Paşa olup iki çiftleri vardı. Şibli mezrasının öşründen 120 akçe geliri vardı. Geliri zaviyeye gelip gidenlere harcanmıştı (Erdoğan, 2003b, s. 107).

³³ ... 'öşr-i Mevlâna Devlethan'ın mülkü meşrû'u deyü mestür mukarrer be-hükm-i Sultân Mehmed şimdi gerü mukarrer kıldı. 'Örfiyye timar mezkûr. Derkenarda ise köhne defterde nisf mâlikâne mülk mukarrer kayd olunmuşdur amma şer'î mektûbunda ve İbrahim Beg mukarrernâmesinde tamam kayd olundu Sultan Mehmed hükmünde vâki' nisf kaydı olmadığı sebebden emr-i 'âlî mücebince tamam mâlikâne mukarrer kıldı notu düşülmüştür (BOA, AE.SMMD.II 1/60: v. 6a). 1476 yılında Sudiremi'ne bağlı Dölense köyünde Devlethan mâlikânesi yazılmıştır (Uzlu, 1958, s. 61).

³⁴ 1476 yılında Şadi Bey Mescidi ve Zaviyesi'nde meşihat Mevlana Ubeyit ve tevliyet Ahi Ali oğlu tasarrufundaydı. Salahaddin köyü vakfiydi (Uzlu, 1958, s. 21). 1483 yılında Salahaddin köyü öşür gelirinin yarısı imamet cihetine olmak üzere 640 akçe yazılmış ve Şadi Bey Mescidi ve Zaviyesi vakfidir. Yine Bulamas köyünün öşrünün yarısı olan 330 akçe imamet cihetine olmak üzere aynı vakfa yazılmıştır (Erdoğan, 2003b, s. 99).

³⁵ 1476 yılında Sudiremi'ne bağlı Bilecük köyü, Muin Medresesi vakfi olarak kayıtlıydı (Uzlu, 1958, s. 17). 1483 yılında Bilecük köyüden *hasıl an sülüs öşr* olarak 210 akçe, Muin Medresesi'ne aitti (Erdoğan, 2003a, s. 153).

timarıdır. Tavlu, Bilal ve Eksüs? mezzarlarını eskiden beri Bilecük köyü reayasının ektiği ve hassa zapt olunduğu da yazılmıştır. Kışımisine köyünün öşrü, Türbe-i Mutahhara vakfı iken örfiyyesi *der-ban-ı der Konya* olan Yakub'un timarıdır. Yani Konya'daki kapıların birinde kapıcıdır. Vakıf hissesi öşür 360 akçe iken timar hasılı 747 akçedir³⁶ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 7b).

Sulutas köyü Ahmedek erlerinden İlyas'ın timarıydı. 1.545 akçe hasılı³⁷ vardı. Bağlukutlu köyü öşrü İbrahim Bey Çeşmesi'ne vakıf iken örfiyyesi Üngürüz Mustafa timarıdır. Köyün hasılı 682 akçe iken vakıf hissesi 750 akçedir³⁸ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 8a).

Çeltekk köyü Savalu Hamza ile Çavuş Şaban'ın yarı yarıya timarıdır. Hasılı 2.845 akçedir. Giryat köyü öşrünün yarısı Türbe-i Mutahhara vakfı, diğer yarısı Şeyh Sadreddin Zaviyesi vakfidir. Örfiyyesi ise Ahmedek erleri timarıdır. Hasılı 868 akçedir³⁹ (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 8b). Defter burada bittiğinden vakıf gelirleri görülememiştir. Görüldüğü üzere vakıf veya mülk ile timar sahibinin birlikte tasarruf ettiği köylerde iki baştan tasarruf söz konusuydu. Defterde böyle bir isimlendirme olmamasına rağmen tasarruf şeklinden hareketle bu uygulamaya *mâlikâne divânî sistemi* denilebilir. Buna göre mâlikâne sahipleri öşürden hisse alırken divânî sahipleri ise öşür ile rüsumları almıştır.

Defterde geçen köylerin kuruluşu ile ilgili şu bilgiler verilebilir: Türkler tarafından kurulan köyler Bayad, Büksüzler, Çağlak, Çat, Çomaklar, İpsikaya,

³⁶ Yahşi Menteşeli ile İlyas gerdengerin timarı, Sudiremi'ne bağlı Bilecük köyünün 1/3 öşür ile örfiyyesi 1.021 akçe, Saidili'ne bağlı Saraycık (1.277 akçe) ve Çimen'e tabi Karalar köyü (494 akçe) olmak üzere 2.792 akçeydi (BOA, MAD.d 567, s. 21). Konya'daki Larende Kapısı kapıcısı Yakub'un 1.335 akçelik timarının 747 akçesi hasıl-ı örfiyye olarak Sudiremi'ne bağlı Kışımisine köyündendi (BOA, MAD.d 567, s. 25).

³⁷ Sulutas köyü hasıldan 1.400 akçe hissesi vardı (BOA, MAD.d 567, s. 21). Nişli İlyas ile Trabzonlu Karaktür timarı içerisinde Sulutas köyünden 645 akçe ve Bağlukutlu köyü yakınlarındaki Bilaşan mezraası hasıldan 100 akçe yazılmıştır (BOA, MAD.d 567, s. 22-23).

³⁸ 1483 yılı vakıf tahririnde İbrahim Bey İmareti vakıfları arasındaki Sudiremi'ne bağlı Bağlukutlu köyü, Bağlukutlu yakınlarındaki çeşmenin vakıflarındandı. Hasıl-ı öşr 750 akçeydi (Erdoğan, 2003a, s. 144).

³⁹ Hasıl-ı örfiyye 868 akçe *surnâi/zurnacı* İbrahim, *nakrazen* Bekrillah ve *tabbal/davulcu* Adil timarıdır (BOA, MAD.d 567, s. 23). 1476 yılında Şeyh Sadreddin vakıfları arasında Sudiremi'ne bağlı *Kirbat* köyü vardı (Uzluk, 1958, s. 10).

Karadoğan ve Kavak iken Türklerden önce kurulan Eksile köyü dikkat çekmektedir (Aköz, 2012, s. 273-274).

2.2. Köylerden Alınan Vergiler

Osmanlı vergi sistemine göre bazı vergiler nakit olarak alınırken bazıları ise aynî olarak alınıyordu. Vergiler arasında çift, koyun, kovan, bâd-ı hevâ, bostan ve bağ nakit olarak hububattan alınan öşür ise aynen alınıyordu. Öşür alınan arpa ve buğday gibi hububat, galle olarak ifade edilmiştir. Bunların yanında Hatunsaray ve Sudiremi nahiyeleri köylerinde bağ, bostan, soğan, ceviz, kendir, keten ve meyve üretimi yapılmıştır. Köylülerin kendi tüketimlerine yönelik, yani pazara sunmadıkları bağ ve bahçe üretimi vergilendirilmediği için gerçek üretim tam yansımamaktadır. Tahrir defterlerindeki öşür ve resim (vergi) rakamları takribi ve tahminidir. Zira tahrirden önceki üç yılın üretim ortalamalarına dayanarak bir vergilendirme yapılmaktaydı (Öz, 1997, s. 81). Anadolu'da bağ resminin alınmasında esas, mahsulün öşürüdür. Bu resmin alınma zamanı bağ bozumunda yani eylül ayı sonlarındadır. Bahçe resmi ise hasılının öşrü olarak alınır. Bahçede meyve ağaçları varsa, meyve öşrü adıyla meyvesinin öşrü alınır (Çağatay, 1947, s. 487-489). Pazara giden üretim vergilendirildiği için meyve ve sebze üretimi tam olarak tahmin edilemez. Buna rağmen İpsikaya, Orduözü, Eksile, Çomaklar, Ganki ve Çağlak köylerine bağ ve bostan öşrü yazılmıştır. Çomaklar ve Orduözü'nden keten öşrü de alınmıştır. Sudiremi köylerinden Dilgözü, Dolassa, Bulamas, Enbelüs, Salahaddin, Bilecük, Sulutas, Bağlukutlu, Çeltek ve Giryat köylerine bağ ve bostan öşrüyle birlikte diğer ürünler de yazılmıştır. Salahaddin, Çeltek ve Giryat köyleri keten üretimi ve Bilecük köyü bostan ve kendir üretimi ile dikkat çekmektedir.

Karaman vilayetinde iki baştan yani divânî ve mâlikâne tasarruf olunagelen köylerde; mâlikânesi vakıf veya mülk olan yerlerde bağ, bostan, hububat ve kovan öşürlerinin yarısını sahib-i vakıf ya da mülk sahibi alırken kalan yarısını sahib-i tımar almıştır. Köylerin örfiyyesi; resm-i çift, bennak, caba, resm-i ganem, resm-i tapu ve deştbanidir, sipahiye mahsustur. Mülk sahibi veya vakfa bundan hisse yoktur (Akgündüz, 1991: 328). Yani vakıf ve

mülk olanlar öşrün yarısını alırken divânî adıyla timar için de öşrün yarısı ile salari alınmıştır.

Hububat öşrü hasattan sonra toplanırdı. Öşrün gerçek bir öşür olarak yani onda bir nispetinde toplandığı yerlerde % 2,5 veya kırkta bir oranında salâriye yani vergi toplayıcısı hissesi alındığından öşür oranı, toplam ürünün sekizde biri olmaktadır. Zirai ürünlerden beşte bir oranında öşür ödenen yerlerde salâriye konmaz, en azından gayri meşru sayılırdı (Öz, 1999, s. 87). 1522 tarihli Karaman Kanunnamesi salariye de alındığını göstermektedir (Erdoğan, 1993, s. 474). Yine kanunnamelere göre; keten, kendir, pamuk ve haşhaştan öşür alınıp salariye alınmazdı. Öşür ve salariye; kendüm, şair, mahlût, çavdar, alef cinsine mahsustu (Akgündüz, 1991, s. 322). Öşür ve salari hasattan sonra harman yerinde çiftçi henüz ürününü ambara koymadan önce ölçülerek alınırdı. Öşrü tahsile memur olan memurlar, harman devresinde kendisine yiyecek ve hayvanlarına yem olmak üzere köylüden salari alırdı (Güçer, 1964, s. 52).

Hatunsaray nahiyesinde köy ve mezraların bir kısmı vakıf ve mülklere tahsis edildiğinden hububatan alınan öşür bunlara aktarılmış, bu öşrün dörtte biri de salariye adıyla sipahiye yazılmıştır. Buradan alınan verginin miktarı hakkında şu bilgiler verilmiştir: Toplam mahsulün % 20'si öşür, buna dörtte bir oranında salariyenin de eklenmesiyle hububattan alınan vergi miktarı % 25'e veya $\frac{1}{4}$ 'e tekabül etmektedir (Yörük, 2012, s. 338; Yörük, 2014, s. 318). Tablo 2 incelendiğinde Orduözü, Ganki ve Bağlukutlu'da salarinin öşrün $\frac{1}{4}$ 'ü olduğu görülmektedir. Ancak Bilecük köyünde $\frac{1}{3}$ vakıf hissesi öşür olarak üç müd alınmış. Öşür ve salari olarak ise $\frac{2}{3}$ hissenin karşılığı sekiz müddür. Buradan hareketle üç müd vakıf hissesi ve altı müd timar hissesidir. İki müd salari alınmıştır. Dolayısıyla yazılan salari oranı, öşrün $\frac{1}{4}$ 'ü olsaydı 2,25 müd, $\frac{1}{5}$ 'i olsaydı 1,8 müd yazılmalıydı. Ancak rakamın yuvarlandığı anlaşılmaktadır. Gömse köyünde ise salari oranı öşrün $\frac{1}{5}$ 'i idi. Salahaddin köyü vakıf hissesi olan öşür, sekiz müd iken timar hissesine öşür ve salari olarak 12 müd yazılmıştır. Nısf öşür olarak yazıldığına göre dört müd salari yazılmış olmalıdır. 16 müd öşüre dört müd salari değerlendirildiğinde $\frac{1}{4}$ salari yazıldığı anlaşılmaktadır. Bulamas köyünde de nısf öşür uygulamasıyla sekiz müd vakıf hissesi ve sekiz müd timar hissesi kabul edildiğinde salari beş müd

olmaktadır. Bu oran ise $\frac{1}{4}$ 'ün üzerinde bir salari alındığına işarettir. Genel anlamda salari, öşrün $\frac{1}{4}$ 'ü gibi uygulanmış olmakla birlikte bunun dışında uygulamalar da yapılmıştır.

Karaman eyaletinde orta verimlilikte bir çiftlik miktarı 80-90 dönüm olduğuna göre bir çiftlik miktarı arazi 80 ve nim çift 40 dönüm kabul edilebilir. (Yörük, 2012, s. 337). O halde alınan çift vergileri şahsi vergiler olmakla birlikte ekili alanı göstermektedir. Öşür ise ürün üzerinden alınan vergidir.

Karaman'da bazı yerlerin iki baştan tasarruf edildiği mahsulün beşte birinin yarı yarıya paylaşılmasıyla taksim edildiği kanunda yazılıdır. Yine eskiden hububat ekilen bir yer, bağa dönüştürülmüşse mahsul, mülk veya vakıf sahibi ile sipahi arasında yarı yarıya paylaşılacaktı (Barkan, 1939, s. 139). Vakıf ya da mülk sahipleri mülkiyeti kendilerine ait toprakları işleyen köylülerden yalnız toprak kirası isteyebilirdi. Mâlikâne hissesi tabir edilen bu toprak kirası mahsulün (hububat, bağ, bahçe, bostan ve kovan öşrü ile değirmen resmi) beşte, yedide veya onda biriydi (Barkan, 1939, s. 122). Bunun dışında köylülerin devlete vermeye mecbur oldukları resimler, divânî adıyla devlete yani devleti orada temsil eden sipahiye aitti. Mahsulün onda birinden yarısına kadar yükselebilen toprak haracı ile çift, bennak, caba, gerdek, tapu, ağnam resimleri gibi vergiler mevcuttu. Bu anlamda bir köyün biri mâlikânesine diğeri divânîsine sahip iki sahibi vardı. Köylü yetiştirdiği mahsulden bir veya iki, onda bir mâlikâne hissesi olarak toprak sahibine verirken bir onda bir veya beşte bir de divânî hissesi sipahiye vermekteydi (Barkan, 1939, s. 122).

Katip Ali Bey'in Mescid, Zaviye ve Kervansaray Vakfı'nın akarından olan Hatunsaray'a tabi Çağlak ve Bayad köylerinin örfi vergileri vakıftan alınarak timara nakledilmişti (Yörük, 2007, s. 67). Nitekim incelenen defterde bu köyler şöyle yazılmıştır: Karyeteyn-i mezkûreteynin 'örfiyyesi resm-i ağnam ve resm-i çift ve bennak ve salâridir anların mukâbelesinde her hâne yılda sekiz yük odun ve beşer gün hizmet iderlermiş (BOA, AE.SMMD.II 1/60: v. 4b). İnalçık (1959, s. 578) Fatih Kanunnamesi'nin 1488 tarihli bir istinsahına göre yedi kulluğu saymıştır. Bu hizmetler karşılığında

para alınır 22 akçe alınmasını ve bunun çift resmi karşılığı olduğunu belirtmiştir. Ancak nakden ödenen vergilerin karşılığında 1483 yılında bu köylere hizmet yazılmıştır. Toplam 21 hane olan bu iki köy; koyun, çift, bennak ve salari karşılığında bahsedilen hizmetleri yapacaklardı. Buradan hareketle toplam 1.134 akçe vergileri karşılığında 21 hanenin yılda bu işleri yaptığı anlaşılmaktadır. Sonraki tahrirlerde de iki köyün hizmeti aynen yazılmıştır (BOA, TT.d 40, s. 88-90).

Nahiyedeki piyade ve müsellemlere değinilmesine rağmen reaya gibi vergi yazılmıştır. İki öşür vermeleri sebebiyle (yarım öşür vakıf ya da mülk sahibine, yarım öşür ve salariye timara) ortakçı olmadıkları belirtilmiştir (Yörük, 2012, s. 338). Gömse, Sürnük, Eksile, Orduözü, Büksüzler, Kavak köylerinde piyade ve müsellemlere rastlanmıştır.

Defterde öşür yazılırken galle ifadesi kullanılmıştır. Karaman vilayetinde gallât, yarısı buğday ve yarısı arpa kabul edilmiştir (Akgündüz, 1991, s. 323). Buğdayın kile fiyatı 1476 yılında 3, arpanın fiyatı 2 akçe idi. 1500 yılında buğday 4 ve arpa 3 akçeydi. (Yörük, 2012, s. 340). İncelenen defterde gallenin 3 akçe olmasından hareketle buğdayın 3,5 akçe ve arpanın 2,5 akçe olduğu söylenebilir. 1483 yılında, 1476 yılı verilerine göre 0,5 akçe bir artış olmuştur. 1500 yılında ise 1483'e göre 0,5 akçe bir artış görülmektedir.

Tahrir defterine göre bir müd 60 akçedir. Bir müd 10 keylçe 90 akçedir. 10 keylçe ise 30 akçedir. Dolayısıyla bir müd 20 kiledir. 20 kileden az olanlar keylçe olarak belirtilirken 20 kile olanlar müd olarak yazılmıştır. Bir Konya kilesi 32,073625 kg ise bir müd 641,4725 kg olmaktadır.

Bir çift öküzün işleyebileceği yer tam çift ise bir öküzün işleyeceği yer ise nim çiftti. Yarım çiftten azı ise bennaktır. Bennak, hiç yeri olmayana veya nim çiftten az yeri olana derlerdi. Caba, mücerred olan reayanın fakirlerine ve babasıyla olup müstakil kazanç elde eden mücerrede derler, müstakil kazancı olmayana mücerred derler, kesinlikle resim alınmazdı (Barkan, 1943, s. 47). Karaman vilayetinde, Kayseri livası hariç, bir çift 36 akçe, nim çift 18 akçe, resm-i bennak 12 akçe ve resm-i caba altı akçedir (Akgündüz, 1991, s. 318). İncelenen defterde de bir çift 36 akçe, nim çift 18 akçe, bennak resmi 12 akçe

ve caba resmi altı akçeydi. Çift resminin tahsili harmandan sonra yapılırken 16. yüzyıla ait sancak kanunnamelerinde genellikle bu verginin tahsil zamanı *bir mart* olarak belirlenmiştir. Bu uygulama bir karışıklığı da gidermek için yapılmış olmalıdır. Buna göre timar tevcihi bu tarihten önce olan sipahi o yılın çift resmini almıştır (İnalcık, 1959, s. 586). Çift vergisi nakit olarak ödenmiştir. Bunun amacı sipahinin uzak yerlere düzenlenen seferlerdeki masraflarını karşılamaktı (İnalcık 2000, s. 196).

Bağ ve bostandan öşür alınmıştır. Bağ öşürünün tek başına yazıldığı yerler olmakla birlikte (Dilgözü, Ganki, İpsikaya, Çağlak) bazen bağ ve bostan (Enbelüs), bağ, bostan ve ceviz (Bağlukutlu) birlikte de yazılabiliyordu. Bunlar Tablo 2’de bağ öşürü içerisinde yazılmış ama hangi köyden ne alındığı parantez içerisinde burada verilmiştir. İncelenen defterde öşür-i bostan (Dilgözü, Sulutas, İpsikaya, Eksile), öşür-i bostan ve kendir (Bilecük, Orduözü), öşür-i bostan, piyaz ve keten (Salahaddin, Orduözü, Çomaklar), öşür-i ceviz ve bostan (Bulamas) gibi ifadeler kullanılmıştır. Bunlar da bostan öşürü içerisinde değerlendirilmiştir. Yine öşür-i meyve (Bulamas), öşür-i ceviz (Dolassa), öşür-i meyve ve ceviz (Çeltek) şeklinde yazımlar Tablo 2’de birlikte değerlendirilmiştir.

Ağnam resmine, bazı kanunnamelerde *resm-i merai*, bazılarında *resm-i ganem* ve bir kısmında *koyun resmi* denmektedir. Keçi ve koyunlardan alınan vergidir. İki koyuna bir akçe alınmaktadır (Çağatay, 1947, s. 485-486). Koyun mayıs ayı içerisinde kuzusuyla bir sayılıp ikisine bir akçe resim alınır (Barkan, 1943, s. 47). Dolayısıyla verginin ikiyle çarpımı köylerdeki koyun sayısını verecektir. Tablo 2’ye göre Gömse köyünde reaya elinde 400 ve müsellemlerde 500 koyun vardı. Eksile’de reaya 300 ve müsellemler 748 koyuna sahipti. Kavak’ta 500, Evliya Şeyh mezrasında 316 koyun vardı. Hatunsaray nahiyesi köylerinde Ağın hariç az çok koyun olduğu anlaşılmaktadır. Sudiremi nahiyesinde ise Çukurçimen 700, Dilgözü 550, Bulamas 700, Enbelüs 300, Salahaddin 400, Kiçimusine 300, Sulutas 400, Bağlukutlu 300, Çeltek 700 ve Giryat 370 koyuna sahipti.

Kovan başına iki akçe alınan *resm-i kovan* köyde yapılan arıcılık faaliyetinin miktarını da gösterir. Öşür-i kovan, Dilgözü köyünden 125 akçe

yazılmıştır. Bunun nedeni kovandan iki akçenin biri timara biri de vakfa ya da mülk sahibine verilmesi olabilir. Ancak köyde böyle bir uygulama görünmemektedir. Kovandan alınan öşür uzun süredir kovan başına iki akçe sipahiye ödenir. Ancak kovanları başka bir yaylağa götürülenler orada oğul alırsa, bir akçesini sipahisine bir akçesini ise kovan aldığı yerin sipahisine verirdi (Akgündüz, 1991, s. 322). Muhtemelen kovanlar başka bir yere götürülmüş ve orada oğul alınmış olmalıdır. Daha düşük ihtimal deftere yanlış yazılmış olmalıdır. Köylerin kovan sayıları şöyleydi: Kavak beş, Çat 20, Çağlak 20, Bayad 30, Dilgözü 63, Dolassa 40, Bulamas 40, Enbelüs 20, Salahadin 40, Kiçimusine 60, Sulutas 25, Bağlukutlu 10, Çeltek 60 kovan. Köyler arasında en fazla kovana sahip köyler Çeltek ve Dilgözü idi. Buradan arıcılığın Sudiremi'nde Hatunsaray'a göre daha önemli bir gelir kaynağı olduğu söylenebilir.

Resm-i asiyab, bir yıl çalışandan 60 akçe ve altı ay çalışandan 30 akçe alınır. Sel suyuyla yürüyen değirmenden her ay için beş akçe alınır (Barkan, 1943, s. 47; Akgündüz, 1991: 320). İncelenen defterde de her değirmen için aylık beş akçe yazılmıştır. Ancak Orduözü ile Çeltek köylerindeki değirmenler bu kurala uymamaktadır. Köylerdeki değirmenlerin dağılımı şöyledir: Orduözü'nde dokuz ay çalışan reaya ve piyadelere ait birer değirmen vardı. Eksile müsellemelerinin üç bab (altışar ay yürür); Çomaklar'da beş bab (3 mamur-2 harab) (dokuz ay); Ganki'de bir bab (altı ay); Bulamas iki bab (altı ay); Kiçimusine'de bir bab (altı ay), Çeltek'te iki bab (1 mamur-1 harab), (üç ay) ve Giryat'ta, harap bir değirmen vardı.⁴⁰ Tablo 2 incelendiğinde değirmeni olmayan köylerin olduğu görülecektir. Bunlar kendilerine yakın ve değirmeni olan köylerde ürünlerini öğütmüş olmalıdır. Değirmenler akarsuyla çalışırdı. Bu bakımdan derenin olduğu yerlerde

⁴⁰ 1500 yılında Çomaklar'da dört bab 9 ay yürür değirmene 180 akçe yazılmıştı. Harap bir baba ise vergi yazılmamıştır. Aynı tarihte Eksile (4 harab bab), Girvat (1 bab 6 ay, 30 akçe ve 1 bab, 3 ay, 16 akçe), *Kengi* (bir bab, 6 ay, 30 akçe), Orduözü (2 bab biri 36 akçe biri 30 akçe) köylerinde değirmen vardı. Bazı değirmenlere aylık vergi değil de belli bir çalışma miktarına göre vergi yazılmıştır (Yörük, 2012, s. 343). 1483 yılındaki Çeltek ile Orduözü'ndeki değirmenler de böyle olmalıdır. Aynı tarihte Bulamas (1 bab, 12 ay, 60 akçe ve bir bab harap değirmen), Çeltek (1 bab, 12 ay, 60 akçe ve bir harap bab), Giryat (iki harap değirmen), Kiçimuhsine (2 bab, 6 ay, 60 akçe) ve Salahaddin (bir bab harap) köyleri değirmene sahipti (Yörük, 2014, s. 324).

kurulmuş olmalıdır. Bunun yanında Eksile, Çeltek, Bulamas ve Orduözü üretimin fazla olduğu yerlerdi. Ancak Gömse, Kavak, Çağlak, Bayad, Salahaddin ve Bağlukutlu köylerinde üretim fazla olmasına rağmen değirmenin olmayışı üretimin tek başına etkili olmadığını da ortaya koymaktadır.

Bâd-ı hevâ adı altında yazılan vergilerin neler olduğu yazılmamıştır. Zira bâd-ı hevâ içerisinde cürm ü cinâyet, resm-i arûs, çiftlik tapusu, ev tapusu, abd-i âbık, yava ve mâl-i gâib gibi ne zaman ve ne kadar ortaya çıkacağı belli olmayan vergiler vardır (Sahillioğlu, 1991, s. 417). Bâd-ı hevâ vergisinin genelde küsürlü yazılması, yekûnun tam sayılara tamamlanmak istendiğini göstermektedir.

Defterden köylerdeki dini görevlileri tespit etmek de mümkündür. Zira İpsikaya köyünde Sadi v. Yusuf Fakih imamdı. Üzerine çift vergisi yazılmış ama muaf olduğu belirtilmiştir.⁴¹ Bu ifade köyde bir ibadethane olduğunu da göstermektedir. Açıklamaya göre köydeki ibadethane mescitti. Gömse köyü imamı Yusuf v. Zakeriyya idi. Onun üzerine de çift yazılmıştır. Ancak muafiyete dair bir ifade yoktur. Dolayısıyla bir ibadethane olduğu anlaşılmaktadır. İmamet dışında gelirleri olduğu anlaşılan imamların bu gelirleri nedeniyle çift vergisi ödedikleri de görülmektedir. Üç müdlük miktarı Gürdek Çayırı'ndan vakfa 100 akçe yazılmıştır. Eksile köyünde Hüseyin v. Yusuf Fakih imam ve üzerine nim çift kayıtlıdır. Büksüz köyünde Ahmed Fakih v. İlyas imamdı. Üzerine nim çift kayıtlı ama İbrahim Bey'den avarız ve rüsumdan muafname aldığı kayıtlıdır. Evliya Şeyh bin Sülü Şeyh Zaviyesi'nde Derviş Yusuf ile kardeşi Hacı Hasan zaviyenin şeyhleriydi. Mehmedi v. Enbiya ile İsa v. Musa ise zaviyenin hizmetkârlarıydı. Şeyh Şibli Zaviyesi'nin şeyhleri ise Veys v. Mehmedi ve Ali v. Said idi. Dilgözü köyünde Musa Fakih imamdı. Salahaddin köyünde Yusuf v. Elvan Fakih imam ve bennak olarak yazılmıştır. Toplam gelire bakıldığında bennak vergisinin alınmadığı anlaşılmaktadır. Derviş İsrail adlı kişi ise Eli Kesik Kervansarayı'na hizmet etmekteydi. Kırım köyünde Kayabegi Fakih v.

⁴¹ İsim üzerindeki açıklamada *atası adına İbrahim Begden mu'âfnâme var öşr ve nüzül ve koçur ve 'avarız virmeye deyü mukayyed* yazarken çift yapılan derkenarda *vakf-ı mescid resm-i çift ve 'avarız virmeye* yazılmıştır (BOA, AE.SMMD.II 1/60, v. 1a).

Yusuf imam ve nim çift olarak yazılmıştır. Sulutas köyünde Hüseyin Fakih v. Turmuş imamdı. Bağlukutlu köyünde Mustafa Fakih imamdı ve nim çift yazılmıştı. Köylerdeki bazı kişilerin başka yerlerde imamlık yaptıkları da görülmektedir. Nitekim Çomaklar köyünden Hüseyin Konya'da, Çeltek köyünden Mehmed Fakih ise Larende'de imamlık yapmaktaydı.

Hatunsaray'a bağlı köylerden ismi değişen veya aynı kalanlar vardı. Avalama (İkipınar), ile Eksile (Çatören) isimleri değişirken Çomaklar ve Kavak aynı kalmıştır. Gömse, İpsikaya, Sürnük, Orduözü, Büksüz, Ganki, Çat, Ağın köyleri ile Evliya Şeyh ve Şibli mezralarının yerleri bilinmekle birlikte köyler dağılmıştır. Örneğin günümüzde Kavak sınırları içerisinde bulunan Gömse ile Çat zirai faaliyetler ile havyanlar için mera olarak kullanılmaktadır. İpsikaya ise Sarıkız mahallesidir. Sudiremi nahiyesi köylerinden Dolasa (Kayalı), Bulamas (Akpınar) gibi ismi değişenlerin yanında Sulutas, Bilecik, Kçımuhsine ve Salahaddin gibi köylerin isimleri, günümüz Türkçesine uydurularak muhafaza edilmiştir.

SONUÇ

1467 yılında Osmanlılar tarafından alınan Konya, farklı tarihlerde tahrir olunmuştur. Bu tahrirlerden biri de 1483 yılına aittir. Defterin tarihlenmesi hem içerisinde geçen bilgilerden hem de önceki ve sonraki defterlerle yapılan mukayeseler sonucu ortaya çıkmıştır. Yine mufassal defterlerde yerleşim yerlerindeki vergi mükelleflerinin adı ile ödedikleri vergiler ayrıntılı olarak yazılırdı. İncelenen defter eksik olmakla birlikte önemli bilgileri içermektedir. Defter sadece Ahmedek Kalesi neferlerinin timarlarını içermemektedir. Zira vakıf ve mülk yerler de yazılmıştır. Köylerde müsellemler, piyade ve koruculara rastlanmıştır. Üzerlerine yazılan vergilerden reaya statüsünde oldukları anlaşılmaktadır.

Defterde, Karamanoğlu İbrahim Bey'e atıf yapıldığı görülmektedir. Bölgede Karamanoğulları devrinde de benzer kayıtların tutulduğu anlaşılmaktadır. Yine Karamanoğullarına atıf yapılması, vakıf ve mülk sahiplerinin bu döneme ait olduklarını ve Osmanlıların da bunları mâlikâne hissesi olarak kabul ettiğini göstermektedir. Köyler; timar, vakıf, mülk ya da bunların bir arada bulunmasıyla tasarruf edilmiştir. Zira bölgede iki baştan

tasarruf da denilen mâlikâne-divânî sisteminin uygulandığı yerler dikkati çekmektedir. Buna göre öşrün mâlikâne hissesini vakıf ya da mülk sahibi alırken devletin olan divânî hissesini ise timar sahibi almıştır. Vakıf ve mülk sahipleri, tımarlı sipahi ile buğday, arpa, kovan, bostan, ceviz, kendir, keten ve bağ öşürlerini paylaşmıştır. Tablo 2’de görüleceği üzere mülk ve vakıf hisseleri; bâd-ı hevâ, asiya, ganem ve salariden pay almamıştır.

Bölgede hubattan beşte bir oranında öşür alınırken bu öşrün dörtte biri kadar da salariye eklenmiştir. Böylelikle hububattan alınan vergi dörtte bir olmuştur. Bahsedilen iki nahiyede de piyade, müselleme ve korucu vardır. Ancak ödedikleri vergilere bakılınca bunların reaya gibi kabul edildikleri anlaşılmaktadır. Zira raiyyet vergisi alınmıştır. Öşür olarak alınan hububat galle olarak yazıldığından yarı yarıya arpa ve buğday olduğu fikrinden hareketle tahrir kıymetlerinin 1483 yılında; buğdayın 3,5 akçe ve arpanın 2,5 akçe olduğu tespit edilmiştir.

Bahsedilen yılda hububat ölçüsü olarak müd ve keylçe kullanılmıştır. Tahrirde bir müd, 20 kile kabul edilmiştir. Miktarı 20 kileden az olanlar için keylçe kullanılırken 20 kile ve katları ise müd ile ifade edilmiştir. Nitekim Ganki köyü mülk olduğundan öşür ve salari ayrı kaydedilmiştir. Bir çift ekili olan köyden salari olarak 10 kile ve tahrir kıymeti 30 akçe yazılmıştır. Öşür ise iki müd 120 akçeydi. Bu verilerden hareketle bir çift ekili yerden 210 kile üretim yapıldığı söylenebilir. 1483 yılında resm-i çift 36, nim çift 18, bennak 12 ve caba altı akçe vergi ödemiştir. Bu bilgi, Konya’nın alınmasından itibaren oranların böyle olduğu izlenimi vermektedir. Zira daha sonraki yıllarda da bu oran değişmemiştir. Bunun yanında bahsi geçen nahiyelerdeki köylerin koyun sayısı, kovan sayısı, değirmenler hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Yine köylerdeki hane ve nefer sayıları ile dini görevliler tespit edilebilir. Defterde köylerdeki bazı imamlara çift vergisi yazılmış ama muaf ise açıklama eklenmiştir.

KAYNAKLAR

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) I (1996).
Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

- Akgündüz, A. (1991). *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*. III. Kitap, İstanbul: Fey Vakfı.
- Aköz, A. (2012). XVI. Yüzyılda Hatunsaray ve Çevresinde Yerleşim ve Demografi. Ed. H. Bahar, *I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu (2-4 Ekim 2011)*, 259-280.
- Aköz, A. (2014). XVI. Yüzyılda Sudiremi Nahiyesi'nde Yerleşim ve Demografi. Ed. M. Sariyannis, *New Trends in Ottoman Studies: Papers presented at the 20th CIEPO Symposium Rethymno, 27 June-1 July 2012*, 297-308.
- Aşıkpaşazade (1970). *Aşıkpaşaoğlu Tarihi*. (Haz. Atsız,), İstanbul: MEB.
- Barkan, Ö. L. (1943). *XV ve XVI inci Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukukî ve Malî Esasları, Kanunlar I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü.
- Barkan, Ö. (1939). Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğunda Aldığı Şekiller I Mâlikâne-Divânî Sistemi. *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, II, 119-184.
- Beldiceanu, N. (1985). *XIV. Yüzyıldan XVI. Yüzyıla Osmanlı Devletinde Timar*. (Çev. M. A. Kılıçbay), Ankara: Teori.
- BOA (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), Ali Emiri Tasnifi Sultan Mehmed II (AE.SMMD.II): 1/60.
- BOA, *Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d)*: 567.
- BOA, *Tapu Tahrir Defterleri (TT.d)*: 40.
- Çağatay, N. (1947). Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5, 483-511.
- Doğru, H. (1990). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilatı (XV. ve XV. Yüzyılda Sultanönü Sancağı)*. İstanbul: Eren.
- Erdoğan, M. A. (1993). Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri. *OTAM*, 4, 467-516.
- Erdoğan M. A. (2003a). Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar-I-. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/1, 119-160.
- Erdoğan M. A. (2003b). "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar-II-". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/2, 99-140.
- Eyice, S. (2001). Kale. *DİA*, C. 24, 234-242.

- Güçer, L. (1964). *XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Hoca Sadettin Efendi (1979). *Tacü 't-tevarih*. C. III, (Haz. İ. Parmaksızoğlu), Ankara: Kültür Bakanlığı.
- İbn Kemal (1991). *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*. (Haz. Ş. Turan), Ankara: TTK.
- İdris-i Bitlisî (2013). *Heşt Behişt VII. Ketibe Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*. (Haz. M. İ. Yıldırım), Ankara: TTK.
- İnalcık, H. (1959). Osmanlılar'da Raiyyet Rüsümü. *Belleten*, XXIII/92, 575-610.
- İnalcık, H. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600*. C. I, (Çev. H. Berktaş), İstanbul: Eren.
- Konya Kadı Sicili (1070-1071/1659-1661) Defter 10 Transkripsiyon ve Dizin* (2014). (Haz. İ. Sak), Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi.
- Konyalı, İ. H. (1997). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. Ankara: Burak.
- Küçükdağ, Y. (t.y.). Ahmedek. *Konya Ansiklopedisi*, C. 1, 61-62.
- Önder, M. (1971). *Mevlâna Şehri Konya (Tarihi Kılavuz)*. Ankara: Güven.
- Öz, M. (1997). XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yükü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma. *Osmanlı Araştırmaları*, XVII, 77-90.
- Öz, M. (1999). *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*. Ankara: TTK.
- Öztuna, Y. (1996). *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990)*. C. II, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Sahillioğlu, H. (1991). Bâd-ı Hevâ. *DİA*, C. 4, 416-418.
- Tansel, S. (1999). *Fatih Sultan Mehmet'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti*. İstanbul: MEB.
- Tekindağ, M. C. Ş. (1963). Son Osmanlı-Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar. *Tarih Dergisi*, XIII/17-18, 43-76.
- Uzluk, F. N. (1958). *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*. Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü.
- Yörük, D. (2006). Karaman Eyaletinde Osmanlı Tımar Düzeninin Tesisi (1483). *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, 40, 177-202.

- Yörük, D. (2007). Karaman Eyaletinde Tımara Çevrilen Vakıf ve Mülkler (1476-1483). *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 6, 61-74.
- Yörük, D. (2012). 16. Yüzyılda Hatunsaray Nahiyesi'nin İktisadi Yapısı. Ed. H. Bahar, *I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu (2-4 Ekim 2011)*, 335-346.
- Yörük, D. (2014). The Economic Structure of the Sudiremi Nahiye in the 16th Century. Ed. M. Sariyannis, *New Trends in Ottoman Studies: Papers Presented at the 20th CIEPO Symposium Rethymno, 27 June-1 July 2012*, 309-327.

Tablo 1: Defterdeki Neferlerin Dağılımı ve Vergileri

	Köy ve Mezralar	Çift nefer	Nim çift nefer	Bennak nefer	Caba nefer	Mücerred nefer	Çift vergi toplam	Çift hariçler	Şeyh	Sagir	İmam	Muhassıl	Masum	Pir	Toplam nefer	Hane-i avarız
1	İpsikaya	2	8	3	1	3	252	36						1	18	12
2	Gömse	6	15	1		2	504	18						1	25	20
	Gömse müsellemler	3	5	3		1	198								12	11
3	Sürnük	1	1			1	54								3	2
	Sürnük piyade-müsellemler	1	3	1			108	18							5	5
4	Orduözü		6	1	2	2	108								11	7
	Orduözü piyade-müsellemler	4	7	3	1	1	270						1		17	14
5	Eksile	5	16	4	1	1	468					1			28	26
	Eksile müsellemler	4	17	1		7	450				1		1		32	21
6	Çomaklar		6	3			126	18			1				10	3
7	Büksüz	5	8	1	1		324								15	10
	Büksüz Piyade	1		1		1	48								3	2
8	Kavak	9	5	1		1	414								15	14
	Kavak müsellemler	1					36									
9	Avalama														3	
10	Ganki		2				36			1					3	2
11	Çat		7	3		4	126								14	10
12	Çağlak	3	4	3		2	180								12	10
13	Bayad	7	3	1	1		306								12	11
14	Ağın		4	1			72		1						6	
15	Evliya Şeyh mezrası		3	1		3			2						9	
16	Şibli mezrası					1			2						3	
	Sudiremi Nahiyesi															
17	Çukurçimen	6	5	4	1	2	324	18							18	15
18	Dilgözü	6	21	6	4	6	594			1		1			45	31
19	Dolassa	3	2		1	2	144								8	5
	Dolassa korucuları	1		2			36								3	3
20	Bulamas	6	12	3		3	486	54				2			26	21
21	Enbelüs	2	4				144			1					6	5
22	Salahaddin	4	15	4	6	6	414			1					36	23
23	Bilecük	2	10	7	2	3	270	18							24	19
24	Kıçımusine	1	8	5		3	180								17	13
25	Sulutas	4	6	3	1	2	252			1					17	13
26	Bağlukutlu	1	12	3		2	252								18	15
27	Çelteç	8	10	8	2	2	558	90		1	1		1		33	25
28	Giryat	6	6	4	1	3	324								20	16

Tablo 2: Defterdeki Zirai Üretim ve Hayvancılık ile Diğer Vergilerin Dağılımı

Köyler ve Mezralar		Öşr-i bağ (bostan, ceviz)	Öşr-i bostan (Kendir, pıyaz, keten, ceviz)	Öşr-i meyve ve ceviz	Öşr-i keten	Salari kıymet	Öşür kıymet	Öşür ve salari kıymet	Öşr-i Kovan	Resm-i ganem	Asiyab	Bad-ı heva	Hasıl
Hatunsaray nahiyesi	1	İpsikaya	24	30				600		120		51	1095
	2	Gömse				240				200		72	1028
		Gömse vakıf hissesi					1200*						1300
		Gömse müselleme						360		250		76	920
	3	Sürnük						120				9	183
		sürnük piyade-müselleme						180		80		36	416
	4	Orduözü				90				30	45	33	330
		Orduözü hisse-i vakf		100		50		360					510
		Orduözü piyade-müselleme		150					360	150	67	102	1141
	5	Eksile		60					1500	150		84	2320
		Eksile müselleme		50					1500	374	90	192	2668
	6	Çomaklar		40		60			240	30	135	60	697**
	7	Büksüz							600	100		45	1087
		Büksüz Piyade							120	50		18	236
	8	Kavak							960	10	250	90	1736
		Kavak müselleme											100
9	Avalama						120						120
10	Ganki	150				30			80	30	9	335	
	Ganki mülk öşr						120						120
11	Çat						300		40	100		84	686
12	Çağlak	150					600		40	50		72	1128
13	Bayad						1200		60	100		92	1776
14	Ağın												300
15	Evliya Şeyh mezarası						120			158			344
16	Şibli mezraası												250
Sudireni nahiyesi	17	Çukurçimen						900		350		114	1736
	18	Dilgözü	60	30				1500	125	275		135	2815
	19	Dolassa						60		30		24	258
		Dolassa mülk						240					240
		Dolassa korucuları			5			120		80	30	13	308
	20	Bulamas		50	10			780	50	350	60	75	1897
		Bulamas vakıf		50	10			480		30			570
	21	Enbelüs	70						360	40	150	18	782
	22	Salahaddin		20		100			720	40	200	100	1678
		Salahaddin vakıf		20		100			480	40			640
	23	Kalburcu Mezraası							180				180
	24	Bilecük		30					480		70	75	1021
		3/1 vakıf hissesi		30					180				210
	25	Tolu, Bilal, Eksires mezarası						600					600
26	Kiçimusine				180				60	150	30	51	747
	Vakıf hissesi öşr						300		60				360
27	Sulut		50					900	50	200		51	1545
28	Bağlukutlu					180			10	150		54	682
	Vakıf hissesi	20					720		10				750
29	Çeltek			20	50			1500	120	350	40	99	2845
30	Giryat				5	240				185	60	868	

* Üç müdlük çayırda 100 akçe daha yazılmış buraya eklenmemiştir.

** Hasılı 30 akçe eksik yazılmıştır.